IM-2015-09-23-009

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

> Retouradres Postbus 40225 8004 DE Zwolle

Rijkswaterstaat Dienst Oost Nederland
S. Bogaerts
Eusebiusbuitensingel 66
6828 HZ ARNHEM

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Postbus 40225
8004 DE Zwolle
mijn.rvo.nl
T 088 042 42 42
ffwet@rvo.nl

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190015201728

Kenmerk
FF/75C/2015/0149.toek.jw

Bijlagen
2

Datum 21 september 2015
Betreft Toekenning ontheffing
Ruimtelijke ingrepen

Geachte heer Bogaerts,

Naar aanleiding van uw verzoek van 3 april 2015, geregistreerd onder aanvraagnummer 5190015201728, om een ontheffing als bedoeld in artikel 75 van de Flora- en faunawet te krijgen, deel ik u het volgende mee.

Hierbij ontvangt u de ontheffing die u heeft aangevraagd, van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger.

De aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project 'Verbreding en omlegging N18 Groenlo - Enschede Deel 3', gelegen in de gemeenten Berkelland, Haaksbergen en Enschede. Het project betreft het verleggen en verbreden van de N18. De werkzaamheden bestaan uit het slopen van woningen, schuren en stallen. Ontheffing wordt gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor wat betreft exemplaren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) en de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*).

Overwegingen

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder a, van de Flora- en faunawet en zijn tevens opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd.

Verbodsbepalingen
Op grond van artikel 11 van de Flora- en faunawet is het verboden om nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse diersoorten te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen
Tot voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van groepen mannetjes bevinden, afhankelijk van de soort. Essentiële migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau, vallen hier ook onder. Daarnaast vallen ook tijdelijke, seizoensgebonden, verblijfplaatsen (bijvoorbeeld holen) of standplaatsen die van belang zijn voor de gunstige staat van instandhouding van een soort op populatieniveau of per exemplaar hieronder.

Ontheffing
Op grond van artikel 75, lid 5, van de Flora- en faunawet worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort. Op grond van artikel 75, lid 6, aanhef en onder c, wordt voor soorten genoemd op bijlage IV van de Habitatrichtlijn ontheffing slechts verleend wanneer er, naast de voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort, geen andere bevredigende oplossing bestaat en met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen. De belangen waarnaar verwezen wordt, zijn genoemd in artikel 2, lid 3 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Instandhouding van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger
De gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger zijn in het plangebied aangetroffen. In de aanwezige bebouwing zijn zes zomerverblijfplaatsen, één kraamverblijfplaats en één winterverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis vastgesteld. De kraam- en winterverblijfplaatsen zijn in gebruik door 35 exemplaren van de soort. Van de gewone grootoorvleermuis zijn vier zomerverblijfplaatsen, één kraamverblijfplaats en één winterverblijfplaats vastgesteld. De kraamverblijfplaats is in gebruik door twaalf tot vijftien exemplaren van de soort en de winterverblijfplaats door acht tot tien exemplaren. Er zijn drie zomerverblijfplaatsen en één winterverblijfplaats van de laatvlieger vastgesteld binnen het plangebied. De verblijfplaatsen zijn in gebruik door enkele exemplaren van de soort. Het plangebied heeft tevens een functie als foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger. Aantasting van foerageergebieden is enkel ontheffingsplichtig indien zij van groot belang zijn voor de functionaliteit van de vaste rust- of verblijfplaatsen van de betreffende soort, doordat er onvoldoende alternatieven voorhanden zijn.

Door de werkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger worden beschadigd, vernield en verstoord.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken, stelt u maatregelen voor zoals beschreven op de pagina's 5 tot en met 25 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Compensatie- en mitigatieplan Nader onderzoek vleermuis verbreding en omlegging N18 Groenlo – Enschede deel 3" van maart 2015. De door u voorgestelde maatregelen zijn voldoende.

Vooraf zorgt u voor voldoende alternatief dat in kwantiteit en kwaliteit overeenkomt met de huidige functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats voor de aanwezige populatie van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger. U stelt voor het verlies aan zomerverblijfplaatsen te mitigeren door middel van kasten. Op drie locaties vindt mitigatie plaats van meerdere zomerverblijfplaatsen. . Het voor elk verblijf een aparte kast ophangen is niet in alle gevallen zinvol en noodzakelijk. Hier worden dan ook kasten gebruikt met meerdere compartimenten in plaats van enkele kasten. Twee zomerverblijfplaatsen van de laatvlieger worden niet gemitigeerd, omdat er tot op heden nog geen geschikte alternatieve verblijfplaatsen voor de soort op de markt zijn. Er wordt een vleermuisvoorziening gerealiseerd in het Teesinkbos. Deze vleermuisvoorziening wordt voorzien van spleetvormige ruimtes, wegkruip mogelijkheden aan de binnen- en buitenzijde, voldoende foerageermogelijkheden binnen de voorziening en een ondergrondse ruimte die kan dienen als winterverblijfplaats voor de gewone grootoorvleermuis. Hoewel niet specifiek bedoeld voor de laatvlieger, is het aannemelijk dat het verblijf ook voor deze soort geschikt is. Deze vleermuisvoorziening is tevens geschikt als kraamverblijfplaats voor de gewone dwergvleermuis en als winterverblijfplaats voor de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger. Aan de Groenloseweg 51 te Eibergen wordt de aanwezige houten varkensschuur afgebroken en een nieuwe schuur gerealiseerd. De mestkelder wordt omgebouwd tot winterverblijfplaats voor de gewone grootoorvleermuis. De nieuwe verblijven liggen op 100 tot 850 meter afstand van de huidige verblijfplaatsen. Hoewel de grote afstand suboptimaal is, wordt dit op basis van aanwezige bebouwing en groenstructuren geschikt geacht. De locaties zijn goed te bereiken via aanwezige lijnvormige beplanting en er zijn geschikte foerageergebieden voor de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger aanwezig. Dichterbij zijn geen mogelijkheden voor mitigatie gevonden en de afstand is niet dermate groot dat deze locaties geheel onbekend zijn voor de soorten. Het is aannemelijk dat de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger de nieuwe locaties in gebruik zullen nemen. De functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger blijft daarmee behouden.

Echter, ondanks deze maatregelen worden door het realiseren van de werkzaamheden voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger verstoord. Immers, de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger wordt gedwongen om de huidige verblijfplaats te verlaten en een alternatief te gaan zoeken. Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- of verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger derhalve overtreden, zodat voor die werkzaamheden een ontheffing is vereist. Daar de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger wel in de omgeving aanwezig blijven, komt de gunstige staat van instandhouding niet in het geding.

In de directe omgeving van het plangebied blijven veel gebouwen met vergelijkbare eigenschappen behouden. Er zijn dan ook voldoende alternatieven voor de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger aanwezig. Daarnaast worden diverse alternatieve gerealiseerd voor de soort. De gunstige staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen.

Belang van de ingreep
U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van het belang: 'de volksgezondheid of openbare veiligheid'.

De huidige N18 wordt ervaren als een langzame, onveilige weg die veel overlast geeft voor de omwonenden, zeker waar de weg door de bebouwde kom loopt. De aanwezigheid van landbouwverkeer op de weg leidt naast doorstromingsproblemen ook tot veiligheidsproblemen. Daarnaast neemt het verkeer in de toekomst verder toe waardoor er meer verkeersonveilige en slechte leefbaarheidssituaties ontstaan. Problemen met sluipverkeer komen met name voor in Haaksbergen en worden veroorzaakt door het feit dat de rijksweg bij Enschede niet rechtstreeks is aangesloten op het overige hoofdwegennet (in dit geval de A35). Daarnaast vormt de N18 een barrière, omdat de weg niet makkelijk is over te steken. De vele gelijkvloerse kruisingen, de grote hoeveelheid verkeer en de vermenging van snel en langzaam verkeer zorgen voor gevaarlijke situaties en voor lange reistijden. Om deze knelpunten weg te nemen moeten er maatregelen genomen worden. In de toekomstige situatie heeft de N18 over het gehele traject Groenlo – Enschede ongelijkvloerse kruisingen en wordt het verkeer op gescheiden rijbanen afgewikkeld. Doordat in de nieuwe situatie de N18 niet meer door de dorpskernen van Eibergen en Haaksbergen loopt, zal dit de leefbaarheid van deze kernen sterk verbeteren. Wanneer de N18 wordt aangepast worden per jaar circa 11 ernstige ongevallen minder verwacht.

Gelet op het voorgaande en de onverminderde actualiteit van de naar voren gebrachte omstandigheden ben ik van oordeel dat het belang 'de volksgezondheid of openbare veiligheid' voldoende onderbouwd is om de negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger, die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, rechtvaardigen.

Andere bevredigende oplossing
Het project is locatiegebonden. De uitvoering van het project is gebonden aan het bestaande traject, waarbij in de MER procedure een afweging is gemaakt van diverse belangen. Er zijn diverse alternatieven onderzocht. De alternatieven 'niets doen' en 'het huidige tracé verbreden' zijn geen opties aangezien deze alternatieven niet al de gestelde problemen oplossen. Daarnaast is het alternatief om het tracé via een andere manier om te leggen geen optie, aangezien hierbij ten opzichte van dezelfde en mogelijk meer beschermde soorten ongewenste effecten optreden. Bij de gekozen inrichting en werkwijze worden maatregelen genomen om nadelige effecten te voorkomen. Door de gekozen inrichting, werkwijze en de planning (buiten de kwetsbare periode) wordt schade aan de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de laatvlieger zoveel mogelijk voorkomen. Hiermee is het voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

Zorgplicht
Voor de soorten waarvoor ik u ontheffing verleen, bent u gehouden aan de in de ontheffing opgenomen voorschriften. Voor alle soorten echter, geldt de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora- en faunawet, die van toepassing is op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dient u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te voorkomen.

Vogels
U dient gedurende de werkzaamheden rekening te houden met het broedseizoen van vogels. Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor de in het plangebied te verwachten vogelsoorten kan dit plaatsvinden door werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Tevens kunnen voorbereidende maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat vogels tot broeden kunnen komen binnen het plangebied. Ik wijs u erop dat voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voorts wijs ik u erop dat verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken jaarrond zijn beschermd. Voor het verwijderen van dergelijke verblijfplaatsen is te allen tijde een ontheffing vereist.

Conclusie

Gelet op het voorgaande verleen ik u ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Aan deze ontheffing zijn voorschriften verbonden.

De ontheffing en de voorschriften treft u hierbij aan.

Beroep
Belanghebbenden kunnen, in de periode zoals genoemd in de bekendmaking, bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State beroep instellen.

Belanghebbenden kunnen beroep instellen als zij een zienswijze hebben ingediend. Heeft een belanghebbende geen zienswijze ingediend, dan kan deze alleen beroep instellen als het redelijkerwijs niet verweten kan worden dat geen zienswijze is ingediend. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn als er bij de vaststelling van het definitieve besluit wijzigingen zijn aangebracht ten opzichte van het ontwerpbesluit.

Beroepsschriften dienen, onder vermelding van de naam van het besluit, gericht te zijn aan:

Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
Postbus 20019
2500 EA 's-Gravenhage

Het beroepschrift moet worden ondertekend en dient ten minste te bevatten:
a) naam en adres;
b) de dagtekening;
c) een omschrijving van het besluit waartegen het beroep is gericht;
d) de redenen waarom de belanghebbende zich niet met het besluit kan verenigen.

Meer informatie
Heeft u nog vragen, kijk dan op onze website mijn.rvo.nl. Of bel ons:
088 042 42 42 (lokaal tarief).

Met vriendelijke groet,

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

Marco Klaassen
De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

ONTHEFFING

Naar aanleiding van het verzoek van heer S. Bogaerts op 3 april 2015, namens Rijkswaterstaat Dienst Oost Nederland

gelet op artikel 75, lid 3, van de Flora- en faunawet

Verleent de Staatssecretaris[1] van Economische Zaken hierbij aan:

Naam:	Rijkswaterstaat Dienst Oost Nederland (hierna: ontheffinghouder)
Adres:	Eusebiusbuitensingel 66
Postcode en woonplaats:	6828 HZ ARNHEM

Ontheffing **5190015201728** voor het tijdvak van: 21 september 2015 tot en met 31 mei 2020

Van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) en de laatvlieger (Ept*esicus serotinus*).

Het gebied waarvoor de ontheffing geldt, betreft het plangebied voor de realisatie van het project 'Verbreding en omlegging N18 Groenlo - Enschede Deel 3', gelegen aan de Groenloseweg, Needseweg, Blindeweg, Schaddenweg, Teesinklandenweg, Boekelosestraat en de Broekmaatweg, één en ander zoals is weergegeven in figuur 1 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan Flora- en faunawet Verbreding en omlegging N18 Groenlo-Enschede deel 3" van maart 2015.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen verleend.
2. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
3. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met Rijksdienst voor Ondernemend Nederland indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 1 noodzakelijk zijn.
4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
5. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing en de bijbehorende brief op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.

[1] Krachtens de wettekst is de Minister bevoegd tot het afgeven van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Op basis van de portefeuilleverdeling tussen de Minister van EZ en de Staatssecretaris van EZ is deze bevoegdheid belegd bij de Staatssecretaris.

6. De ontheffinghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, het bijgevoegde meldingsformulier volledig in te vullen en naar Rijksdienst voor Ondernemend Nederland te zenden.

Specifieke voorschriften

7. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven op de pagina's 3 tot en met 26 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Compensatie- en mitigatieplan Nader onderzoek vleermuis verbreding en omlegging N18 Groenlo-Enschede deel 3" van maart 2015 (bijlage 2 bij dit besluit).

Zorgplicht

Ik wijs u er op dat u op grond van artikel 2 van de Flora- en faunawet de volgende maatregelen in acht dient te nemen:

8. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven op pagina 10 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan Flora- en faunawet Verbreding en omlegging N18 Groenlo-Enschede deel 3" van maart 2015 (bijlage 3 bij dit besluit).

Overige voorschriften

9. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de soorten waarvoor ontheffing is verleend.
10. U dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin bovengenoemde voorschriften. Alle betrokken partijen, met name ook de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het werkprotocol op de hoogte gesteld te worden.
11. Deze ontheffing kan worden ingetrokken, indien blijkt dat de ontheffinghouder zich niet houdt aan de voorschriften.
12. Indien blijkt dat de in de ontheffing gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de ontheffing betrekking heeft uit te voeren, dient u, zeker vier maanden voor het verstrijken van deze termijn een nieuwe aanvraag indienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.
13. Aanspreekpunt in het kader van deze ontheffing en de daaruit voortvloeiende voorschriften is Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Postbus 40225, 8004 DE Zwolle.

Den Haag, 21 september 2015

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

Marco Klaassen
De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

5190015201728

3. Aantasting

In dit hoofdstuk zal worden weergegeven wat de effecten zijn van de ingreep op de soort en in het kort waar gecompenseerd/ gemitigeerd wordt.

Effecten

Zoals in de ontheffingsaanvraag is aangegeven zullen door de aanleg van de nieuwe N18 een groot aantal verblijfplaatsen van vleermuizen worden aangetast. Hieronder zal in het kort worden weergegeven wat er precies verdwijnt en waarvoor gecompenseerd en gemitigeerd dient te worden.

Tijdens het vervolgonderzoek in 2014, uitgevoerd door Bureau Waardenburg, zijn in totaal 19 verblijfplaatsen aangetroffen, waarvan 14 zomerverblijfplaatsen, 2 kraamverblijfplaatsen en 3 winterverblijfplaatsen. De 2 zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen aan de Leugemorsweg 8 te Eibergen komen voor deze aanvraag te vervallen. Deze woning blijft behouden bij aanleg van de nieuwe N18, het aanvragen van een ontheffing en uitvoeren van compenserende maatregelen is dan ook niet nodig. Echter is er in deze aanvraag een extra zomerverblijfplaats gewone dwergvleermuis aan de Broekmaatweg 60-62 in Enschede opgenomen uit een eerder uitgevoerd onderzoek (Kruijt, 2009). Deze verblijfplaats is uit de FF/75C/2014/0310 verwijderd en toegevoegd aan de ontheffingsaanvraag voor het traject Groenlo - Enschede.

De 18 verblijfplaatsen waar ontheffing voor aangevraagd moet worden en waarvoor wordt gecompenseerd zijn aangegeven in tabel 2.

Tabel 2 Overzicht zomer-, kraam- en winterverblijfplaatsen

Adres	Soort	Type verblijfplaats
Groenloseweg 55, Eibergen	gewone dwergvleermuis	Zomerverblijfplaats (1 - 3 ex.)
Groenloseweg 51, Eibergen	gewone grootoorvleermuis	Kraamverblijfplaats (12 - 15 ex.)
Needseweg 20, Eibergen	gewone grootoorvleermuis	Zomerverblijfplaats (5 - 8 ex.)
Blindeweg 8, Haaksbergen	Laatvlieger	Zomerverblijfplaats (3 - 5 ex.)
	gewone grootoorvleermuis	Zomerverblijfplaats (4 - 6 ex.)
Schaddenweg 14a, Haaksbergen	gewone dwergvleermuis	3x Zomerverblijfplaats (5 - 6 ex.)
	Laatvlieger	Zomerverblijfplaats (3 - 5 ex.)
Teesinklandenweg 53, Enschede	gewone dwergvleermuis	Zomerverblijfplaats (1-3 ex.)
Boekelosestraat 191, Enschede	Laatvlieger	Zomerverblijfplaats (4 - 6 ex.) Winterverblijfplaats (4 - 6 ex.)
	gewone grootoorvleermuis	Zomerverblijfplaats (4 - 6 ex.)
Broekmaatweg 60-62, Enschede	gewone dwergvleermuis	Zomerverblijfplaats Kraamverblijfplaats (35 ex.) Winterverblijfplaats (35 ex.)
	gewone grootoorvleermuis	Zomerverblijfplaats (8 - 10 ex.) Winterverblijfplaats (8 - 10 ex.)

Compensatie/ mitigatie

Zomerverblijfplaatsen

Voor de meeste zomerverblijfplaatsen die verdwijnen, zullen 4 nieuwe permanente verblijfplaatsen worden opgehangen, op verschillende windrichtingen en vrij van verlichting. Er is naar locaties gezocht die zo dichtbij mogelijk de locaties liggen die aangetast worden. Dit is echter niet altijd even goed mogelijk, omdat er in die buurt maar weinig alternatieve gebouwen liggen die ook nog geschikt zijn. De locaties waarvoor gekozen is zijn allen zeer geschikt. Ze zijn onder andere beoordeeld op aanwezige lijnvormige structuren en aanwezig foerageergebied. Het is zeer aannemelijk dat de gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis deze verblijfplaatsen kunnen bereiken en ook daadwerkelijk in gebruik zullen nemen.

Voor het compenseren van de zomerverblijfplaatsen is gebruikt gemaakt van vleermuiskasten.
Hierbij zijn een aantal standaard kasten, vleermuiskast Chambord van Vivara.nl, voor gewone dwergvleermuizen gebruikt. De afmetingen van deze kast is 9 x 29 x 41,5 cm. Daarnaast zijn er een aantal kasten op maat gemaakt. Het gaat hierbij de om:

- enkele vleermuiskasten voor gewone grootoorvleermuizen;
    - afmeting 6 x 30 x 41,5 cm, binnen afmeting 1 x 2,5 cm;
- dubbele kasten voor gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis;
    - afmeting 8,9 x 30 x 41,5 cm, binnen afmeting 1 x 2 cm en 1 x 2,5 cm;
- triple kasten voor gewone dwergvleermuis;
    - afmeting 11,3 x 30 x 41,5 cm, binnen afmeting 3 x 2 cm.

Bij het creëren van de kasten is gebruik gemaakt van vleermuisvriendelijke materialen alle materialen zijn bijvoorbeeld vrij van giftige stoffen. Daarnaast zijn door gebruik van weersbestendige materialen en de juiste constructie de op maat gemaakte kasten zeer duurzaam, de verwachting is dan ook dat deze tientallen jaren mee zullen gaan.

Op drie locaties vindt compensatie van meerdere zomerverblijfplaatsen plaats. Het gaat hierbij om de compensatie locaties Bouwstraat 18 te Haaksbergen, Ruiterweg 8 te Eibergen en Needseweg 33 te Eibergen. Op de locatie Bouwstraat 18 zijn 3 zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen gecompenseerd, in totaal dienen er 12 nieuwe verblijfplaatsen aangeboden te worden. Op de locaties Ruiterweg 8 en Needseweg 33 wordt tevens gecompenseerd voor verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis, welke beschreven worden in de Compensatieplanen N18 deel 1 en 2 (NatuurInclusief, 2014). Dit houdt in dat in combinatie met de huidige compensatie er aan de Ruiterweg 8, 12 nieuwe verblijfplaatsen aangeboden dienen te worden en aan de Needdseweg 33, 8 nieuwe verblijfplaatsen. Normaliter biedt een standaard vleermuiskast 1 verblijfplaats. Om het aantal kasten op 1 locatie te reduceren zijn er kasten op maat gemaakt met daarin 2 of 3 compartimenten. Bij Haaksbergenstraat 1006 worden 4 kasten met 2 compartimenten (dubbele kasten) opgehangen deze bieden 1 verblijfplaats voor gewone dwergvleermuis en 1 verblijfplaats voor gewone grootoorvleermuis per kast aan. De 3 compartimenten (triple) kasten bieden 3 nieuwe verblijfplaatsen per kast aan, dit maakt het mogelijk dat er in totaal 4 triple kasten op gehangen moeten te worden in plaat van 12. De triple kasten zijn opgehangen op de locaties Bouwstraat 18 en Ruiterweg 8.

Twee zomerverblijfplaatsen van de laatvlieger worden niet gecompenseerd. Dit omdat er tot op heden nog geen geschikte alternatieve verblijfplaatsen voor laatvlieger op de markt zijn. Daarnaast maakt de laatvlieger gebruik van een netwerk aan verschillende verblijfplaatsen waar tussen ze regelmatig wisselen (Simon, Hüttenbügel, & Smit-Viergutz, 2004). In de omgeving van de verblijfplaatsen aan de Blindeweg 8 en Schaddenweg 14a zijn voldoende gebouwen aanwezig welke alternatieve verblijfplaatsen voor deze soort bieden. Voor de laatvlieger aan de Schaddenweg is geen netwerk bekend. Wel is er uit eerder uitgevoerde onderzoeken bekend dat er op circa 4 tot 4.5 km afstand verschillende verblijfplaatsen van laatvlieger aanwezig zijn. Het is niet onwaarschijnlijk dat de laatvliegers deze afstand afleggen en gebruik maken van deze verblijfplaatsen. Uit eerder onderzoek is gebleken dat laatvliegers soms wisselen tussen verblijfplaatsen op 5 tot 10 km afstand (Dietz, Helversen von, & Dietmar, 2011, Simon, Hüttenbügel, & Smit-Viergutz, 2004), de soort kan deze afstand dan ook zonder problemen overbruggen. Er kan met zekerheid vastgesteld worden dat er voldoende functionele verblijfplaatsen aanwezig zijn voor de lokale populatie laatvliegers. Bewoners van Munsterdijk 5 in Haaksbergen (woning aan de overzijde van Blindeweg 8) hebben aangegeven regelmatig vleermuizen op hun zolder te hebben, om welke soort het gaat is onbekend maar er kan vanuit gegaan worden dat dit om gewone grootoorvleermuis en/of laatvlieger gaat. Beide soorten komen in de omgeving voor en maken gebruik van zolders als zomerverblijfplaatsen. Aangenomen kan worden dat het gebouw onderdeel uit maakt van hun netwerk.

Compensatie voor de zomerverblijfplaats van gewone grootoorvleermuis van Blindeweg 8 is uitgevoerd met 2 op maat gemaakte vleermuiskasten bij Munsterdijk 5. Er is voor gekozen om maar 2 kasten op te hangen omdat er vanuit gegaan kan worden dat deze kolonie ook gebruik maakt van de zolder van de woning op Munsterdijk 5.

Compensatie voor de verblijfplaatsen aan de Boekelosestraat 191 vinden plaats in de vleermuisvoorziening in het Teesinkbos. De maatregelen voor deze compensatie wordt hierbij niet specifiek gericht op laatvlieger maar door de constructie van het gebouw zal de soort er wel van kunnen profiteren. De compensatie locaties voor de overige soorten zijn zorgvuldig gekozen om een optimale verspreiding te garanderen. Tabel 3 en figuur 2 geven een overzicht met de locaties waar vervangende verblijfplaatsen worden gerealiseerd, in hoofdstuk 4 en 6 t/m 9 worden de adressen nader toegelicht.

Tabel 3 Overzicht compensatielocaties zomerverblijfplaatsen

Deel-gebied	Adres zomerverblijf	Soorten	Compensatie locatie	Aantal nieuwe verblijfplaatsen	Compensatie methode
1	Groenloseweg 55 Eibergen	Gewone dwergvleermuis	Ruiterweg 8 Eibergen	4 verblijfplaatsen	4 x triple kasten
3	Needseweg 20 Eibergen	Gewone grootoorvleermuis	Needseweg 33 Eibergen	4 verblijfplaatsen	4 x dubbele kasten
4	Blindeweg 8 Haaksbergen	Laatvlieger	geen compensatie	-	geen compensatie
		Gewone grootoorvleermuis	Munsterdijk 5 Haaksbergen	4 verblijfplaatsen	2 x vleermuiskasten
5	Schaddenweg 14a Haaksbergen	Gewone dwergvleermuis	Bouwstraat 18 Haaksbergen	12 verblijfplaatsen	4 x triple kasten
		Laatvlieger	geen compensatie	-	geen compensatie
6	Teesinklandenweg 53 Enschede	Gewone dwergvleermuis	Haaksbergenstraat 1006 Enschede	4 verblijfplaatsen	4 x vleermuiskasten
7	Boekelosestraat 191 Enschede	Laatvlieger	Teesinkbos		Vleermuisvoorziening
		Gewone grootoorvleermuis	Teesinkbos		Vleermuisvoorziening
7	Broekmaatweg 60-62 Enschede	Gewone dwergvleermuis	Teesinkbos		Vleermuisvoorziening
		Gewone grootoorvleermuis	Teesinkbos		Vleermuisvoorziening

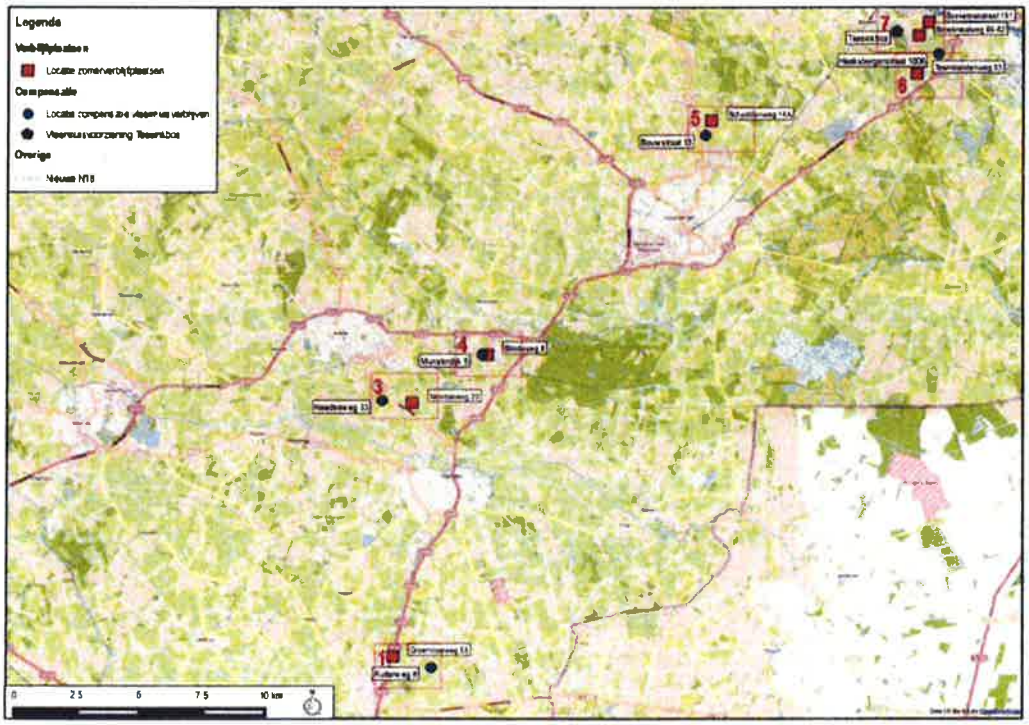

Figuur 2 Vleermuis zomerverblijfplaats locaties met compensatielocaties, aangegeven in deelgebieden in het plangebied tracé N18 Groenlo - Enschede

Kraam- en winterverblijfplaatsen
Zowel de gewone grootoorvleermuis als de laatvlieger stellen beide eisen aan hun kraam- en winterverblijfplaatsen. Het compenseren van kraam- en winterverblijfplaatsen in de vorm van kasten is, door hun leefwijze, voor deze soorten geen optie. In eerste instantie is er gekeken naar de mogelijkheden om de verblijfplaatsen te behouden. Hiervoor zijn drie opties, namelijk het verleggen van het tracé, de huidige bebouwing met verblijfplaatsen verplaatsen of nieuwe verblijfplaatsen creëren. Door de omvang van het tracé en de locaties van de verblijfplaatsen is het niet mogelijk om het tracé anders te laten verlopen. Het verplaatsen van de bestaande bebouwing met daarin de verblijfplaatsen is door de hoge kosten geen optie. Als laatste optie blijft het creëren van nieuwe verblijfplaatsen over. Het creëren van nieuwe verblijfplaatsen voor de genoemde soorten is vrij ingrijpend. Bij bestaande gebouwen dienen bijvoorbeeld zolders geschikt gemaakt te worden. Dit heeft veel voeten in aarde, want veel van de gebouwen zijn ongeschikt om te verbouwen tot een geschikte vleermuisverblijfplaats en daarnaast vergt het veel medewerking van bewoners. Zij moeten immers leefruimte opgeven voor het accepteren van strikt beschermde soorten. Bij navraag bij omwonende bleek er weinig medewerking. Enerzijds door de forse ingreep aan hun woning, maar anderzijds door weerstand tegen de aanleg van de N18. De mogelijkheden om verblijfplaatsen te creëren in bestaande gebouwen bleek daardoor niet aanwezig. Er is daarom voor gekozen om de verblijfplaatsen te compenseren in nieuwe vleermuisvoorzieningen. Bij de bouw van deze vleermuisvoorzieningen wordt er rekening gehouden met de hoge eisen van de vleermuizen.

Aan de Groenloseweg 51 te Eibergen is het mogelijk om een aangrenzende houten varkensschuur met mestkelder te behouden. Echter is de staat van deze schuur dusdanig slecht dat deze ongeschikt is om als kraamverblijfplaats voor gewone grootoorvleermuizen te fungeren. De houten schuur zal afgebroken worden en plaats maken voor een nieuwe schuur welke geschikt gemaakt wordt als verblijfplaats voor vleermuizen, daarnaast zal als extra maatregel de mestkelder omgebouwd worden als winterverblijfplaats. De combinatie van deze voorzieningen zullen een ruim aanbod aan verblijfplaatsen bieden voor de gewone grootoorvleermuis en overige vleermuissoorten uit de omgeving. De locatie van de schuur bevindt zich op circa 40 meter afstand van de huidige verblijfplaats en zal dan ook goed te bereiken zijn voor de gewone grootoorvleermuis.

De vleermuisverblijfplaatsen aan de Boekelosestraat 191 en Broekmaatweg 60-62 zullen gecompenseerd worden met een nieuwe vleermuisvoorziening. De vleermuisvoorziening zal zo gebouwd en ingericht worden dat deze zeer geschikt is en voldoende ruimte aanbied om in gebruik genomen te worden als kraamverblijfplaats voor gewone dwergvleermuis en als winterverblijfplaats voor gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger. Daarnaast zal de vleermuisvoorziening geschikt gemaakt worden als zomerverblijfplaats voor gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis. De locatie voor de nieuwe vleermuisvoorziening bevindt zich op circa 800 meter van de Boekelosestraat 191 en 500 meter van de Broekmaatweg 60-62. Deze locatie is uitgekozen door zijn ligging, de aanwezige lijnvormige structuren naar het gebied toe en aanwezigheid van geschikt foerageergebied in de omgeving. Het is zeer aannemelijk dat de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger de vleermuisvoorziening kunnen bereiken en ook daadwerkelijk in gebruik zullen nemen verblijfplaats.

Tabel 4 en figuur 3 geven een overzicht van de locaties waar de vleermuisvoorzieningen worden gecompenseerd, de adressen worden in hoofdstuk 5 en hoofdstuk 10 nader toegelicht.

Tabel 4 Overzicht compensatie locaties kraam- en winterverblijfplaatsen

Deelgebied	Adres kraam- en winterverblijfplaats	Soort	Compensatie locatie	Compensatie methode
2	Groenloseweg 51 Eibergen	gewone grootoorvleermuis	Groenloseweg 51 Eibergen	Nieuwe schuur
7	Boekelosestraat 191 Enschede	laatvlieger	Teesinkbos	Vleermuisvoorziening
7	Broekmaatweg 60-62 Enschede	gewone dwergvleermuis gewone grootoorvleermuis	Teesinkbos	Vleermuisvoorziening

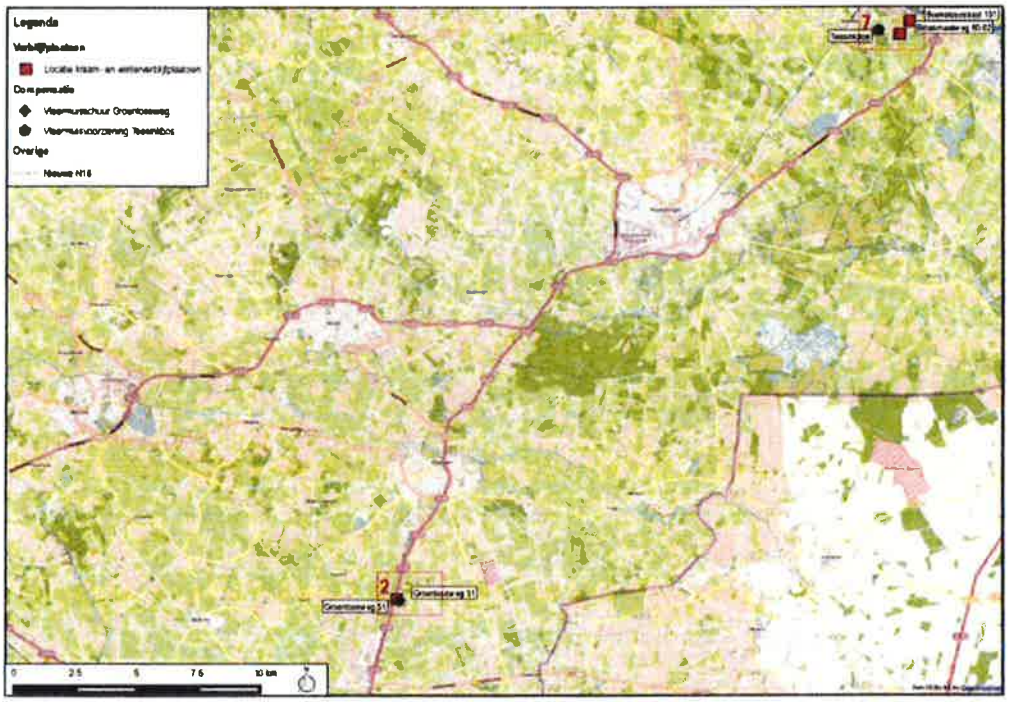

Figuur 3 Kraam- en winterverblijfplaats met compensatielocaties, aangegeven in deelgebiedenlangs het tracé N18 Groenlo - Enschede.

4. Ruiterweg 8, Eibergen

Soorten
Gewone dwergvleermuis

Compensatie/mitigatie
Compensatie voor de zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis op de Groenloseweg 55 in Eibergen wordt gecompenseerd op Ruiterweg 8 in Eibergen. Deze compensatie zal gecombineerd worden met de compensatie van de zomer-/paarverblijfplaatsen gewone dwergvleermuizen van Groenloseweg 49 en 43 welke beschreven worden in het Compensatieplan N18 deel 1 (NatuurInclusief, 2014). In totaal dient er voor 3 zomerverblijfplaatsen gecompenseerd te worden. De afstand van de oude locaties naar de nieuwe is op circa 850 meter.

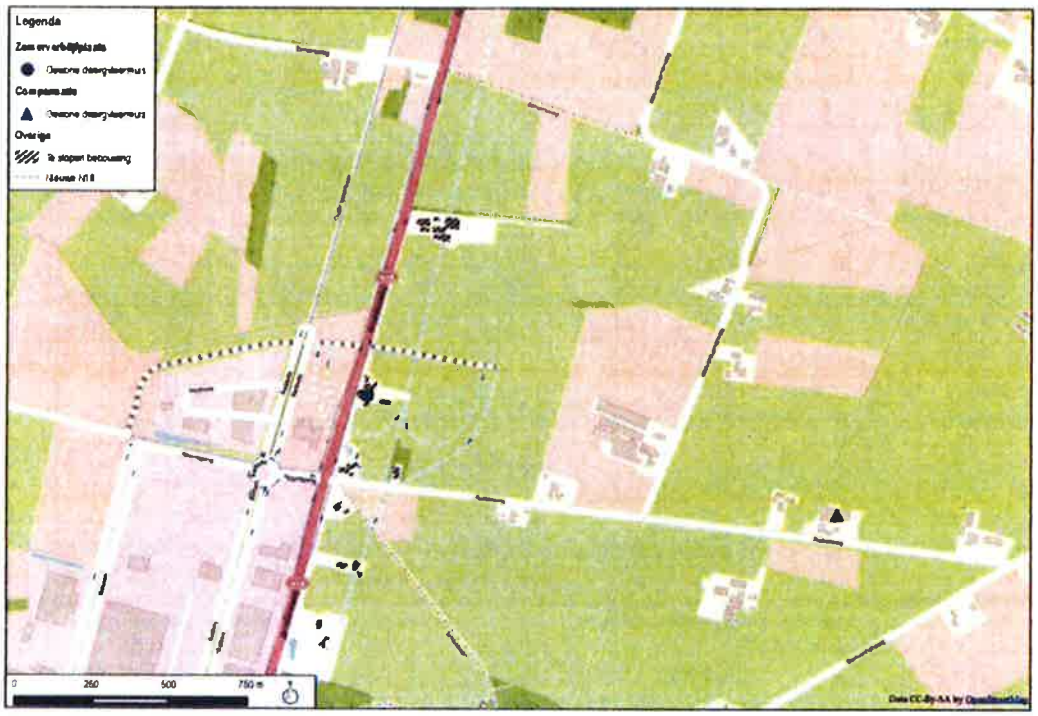

Figuur 4 Overzichtskaart zomerverblijfplaats en compensatie locatie

Geschiktheid locatie
Ruiterweg bestaat uit een erf met voormalige landbouwgrond. De huidige bewoner is een ecoloog en is de laatste jaren druk bezig geweest met het omzetten van agrarische grond naar natuur. Op en rond het erf zijn al verschillende maatregelen genomen welke voorgelegd zijn uit de eerdere ontheffingen met kenmerken FF/75C/2014/0310 en FF/75C/2013/0377, zoals het aanleggen van een poel en het inplanten van inheemse struiken. Het erf bestaat verder uit een woonboerderij met verschillende bijgebouwen. Het perceel wordt niet meer bemest waardoor verschraling optreedt, wat duidelijk te zien is aan de aanwezige vegetatie. Het perceel heeft in vergelijking met de directe omgeving reeds een grote waarde voor natuur, door maatregelen als het aanleggen van een poel en bouw van verschillende vleermuis(kraam)verblijfplaatsen

Figuur 5 luchtfoto van compensatielocaties (bron: Bing.com)

in de gevelbekleding en toekomstige maatregelen zal het terrein de aankomende jaren nog verder ecologisch ontwikkeld worden. Het terrein heeft zeer veel potentie voor verschillende soorten, bekend is dat er 5 soorten vleermuizen actief zijn op het erf.

Figuur 6 t/m 9 impressie van het erf

Maatregelen

Ter compensatie van de zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis dienen vier nieuwe verblijfplaatsen aangeboden te worden. Omdat er op deze locatie al 2 zomerverblijfplaatsen gecompenseerd worden is er voor gekozen om deze compensaties te combineren. In totaal zijn er 12 nieuwe verblijfplaatsen voor de gewone dwergvleermuis aangeboden. Om het aantal kasten te reduceren zijn er kasten op maat gemaakt met daarin drie compartimenten. Iedere kast biedt minimaal 3 nieuwe verblijfplaatsen aan, dit maakt het mogelijk dat er in totaal 4 triple kasten zijn opgehangen.

Deze kasten zijn verspreid over het erf opgehangen. De kasten zijn volgens de eisen van de soortenstandaard van gewone dwergvleermuis opgehangen, onder begeleiding van een deskundige op het gebied van vleermuizen.

5. Groenloseweg 51, Eibergen

Soorten
Gewone grootoorvleermuis

Compensatie/mitigatie
De compensatie van de kraamverblijfplaats van gewone grootoorvleermuis op Groenloseweg 51 vindt plaats op hetzelfde erf. De afstand van het oude verblijf bedraagt dan ook niet meer dan 40 meter.

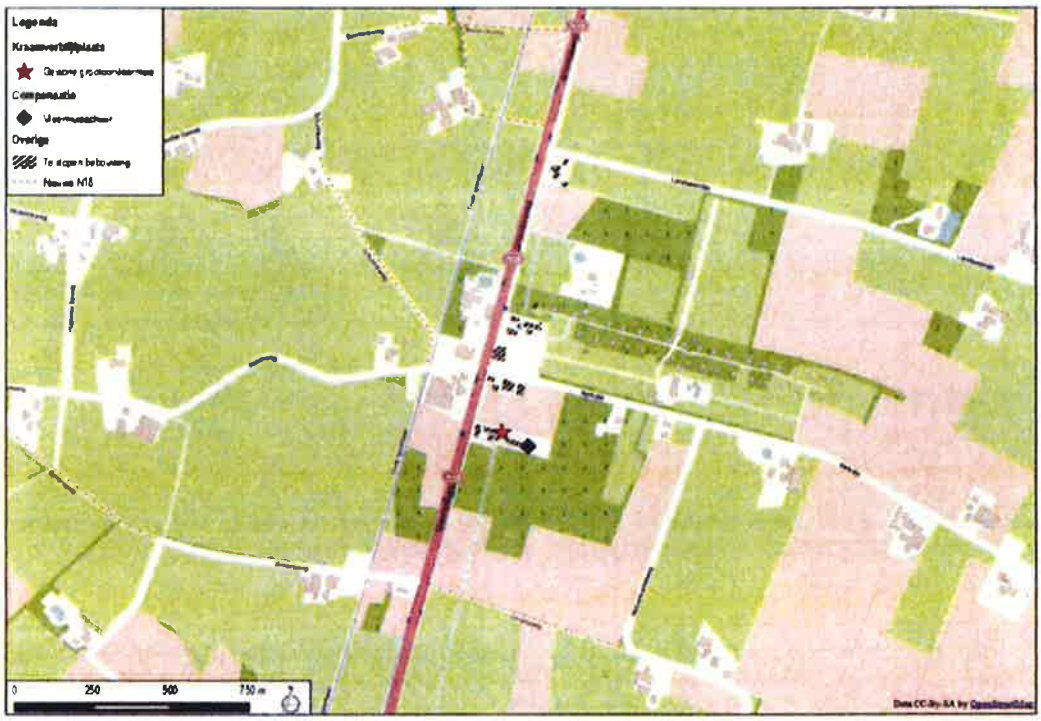

Figuur 10 Overzichtskaart zomerverblijfplaats en compensatie locatie

Geschiktheid locatie
Het erf aan de Groenloseweg 51 is zeer geschikt als leefgebied voor de gewone grootoorvleermuis. Op dit moment bestaat het erf uit verschillende bebouwing, de carport wordt op dit moment in gebruik wordt genomen als kraamverblijfplaats van gewone grootoorvleermuis en de aangrenzende schuur als foerageergebied en vreetplek. Het erf ligt erg beschut, vooral aan de oost en zuidzijde is redelijk veel bos aanwezig. In het bosgebied zijn open gebieden aanwezig waar de gewone grootoorvleermuis kan foerageren langs de opgaande beplanting aan de bosranden. Voor aanleg van de nieuwe N18 dient bijna alle bebouwing gesloopt te worden, dit met uitzondering van de oude houten varkensschuur aan de oostzijde van het erf. Om het gebied geschikt te houden als leefgebied voor de gewone grootoorvleermuis wordt het groen en bebossing op het erf zoveel mogelijk behouden.

Figuur 11 luchtfoto van compensatielocaties (bron: Bing.com)

Figuur 12 t/m 15 Impressie van het erf

Maatregelen

Ter compensatie van de kraamverblijfplaats van gewone grootoorvleermuis dient een nieuwe verblijfplaats aangeboden te worden. De nieuwe verblijfplaats dient in alle gevallen zoveel mogelijk de oorspronkelijke situatie te benaderen of te verbeteren. Aan de Groenloseweg 51 zit de kraamverblijfplaats in de spouwmuur van de carport. De nieuw aan te bieden verblijfplaats dient in ieder geval een geschikte spouwmuur te bezitten. Echter worden kraamverblijfplaatsen vaker in zolders aangetroffen waarbij ze in de grote open ruimtes vrij hangend of weg gekropen tussen balken verblijven (Simon, Hüttenbügel, & Smit-Viergutz, 2004). De kraamgroep verhuist regelmatig binnen de verschillende microklimaten op de zolder/in het gebouw maar ook binnen het netwerk van verblijfplaatsen in de omgeving.

In eerste instantie is er gekeken naar alternatieve mogelijkheden om de verblijfplaatsen te behouden, hierbij is gekeken naar drie opties:

- het verleggen van het tracé of gebruik maken van tunnel of brug;
- huidige bebouwing met verblijfplaatsen verplaatsen;
- deel van de bebouwing behouden.

Met name de eerste twee opties zijn vrij ingrijpend en zeer kostbaar. Het tracé anders laten verlopen is geen optie, dit voornamelijk omdat het probleem zich dan zal verschuiven, in de directe omgeving van de huidige verblijfplaats bevinden zich namelijk diverse andere beschermde soorten. Wanneer het tracé verplaatst wordt dient er voor deze soorten gecompenseerd te worden. Daarnaast is het plaatselijk aanpassen (om boerderij heen of er over heen of onderdoor) van het tracé onmogelijk omdat dit de veiligheid van het wegverkeer doet afnemen. De huidige bebouwing verplaatsen of behouden is ook geen optie, de verblijfplaats aan de Groenloseweg 51 bevind zich in de carport, bij het verplaatsen van de carport blijven alleen een muurtje staan, geen ideale oplossing voor een kritische soort als de gewone grootoorvleermuis. Bovendien wordt de constructie hierdoor erg kwetsbaar. Het verplaatsen heeft daarnaast ook tot nadeel dat dit niet nabij het foerageergebied mogelijk is, tenzij het een deel van het foerageergebied opgeofferd zal worden. Dit laatste is uiteraard onwenselijk. Bij het behouden van de bebouwing deze zo dicht op het nieuwe tracé liggen dat een deel van het leefgebied verloren gaat en de veiligheid van de vleermuizen niet gegarandeerd is. Ongelukken kunnen snel ontstaan wanneer vleermuizen rond hun verblijfplaatsen gaan foerageren, zwermen etc.. De beste oplossing in deze situatie is het creëren van nieuwe verblijfplaats.

Bij het creëren van nieuwe verblijfplaatsen is allereerst gekeken naar bestaande gebouwen. Criteria hierbij waren geschiktheid, bereikbaarheid en bereidbaarheid. In de directe omgeving waren er slechts een klein aantal geschikte bebouwing die voldeden aan de geschiktheid en bereikbaarheid. Helaas was er geen bereidbaarheid van bewoners en eigenaren om mee te werken. De maatregelen voor deze soort zijn omvangrijk, mensen hebben angst voor het verlies van woonruimte, woongenot en voor de Flora- en faunawet. Daarnaast bestaat er ook veel weerstand van omwonende op de nieuwe N18, dus is dit ook een belangrijke factor voor de afwezigheid van de bereidbaarheid. Een nieuwe verblijfplaats moet daarom gerealiseerd worden op het perceel waar de huidige verblijfplaats ligt.

De oude varkensschuur aan de oostzijde van het erf kan behouden blijven. Echter is de schuur opgebouwd uit hout, slecht geïsoleerd en zijn er op het dak asbestplaten aanwezig als dakbedekking. De staat van deze oude schuur is dusdanig slecht dat deze ongeschikt is om als kraamverblijfplaats voor gewone grootoorvleermuizen te fungeren. De oude varkensschuur kan afgebroken worden en kan plaats maken voor een nieuwe kleinere vleermuisvoorziening welke geschikt is als kraamverblijfplaats en foerageer/vreetplek voor gewone grootoorvleermuizen. Daarnaast kan door middel van kleine aanpassingen de schuur zo ingericht worden dat het ook geschikt is als verblijfplaats voor andere vleermuissoorten welke in de omgeving voor komen. Als extra maatregel blijft de oude mestput onder de schuur behouden. Deze wordt omgebouwd naar een geschikte ruimte welke de vleermuizen in gebruik kunnen nemen als winterverblijfplaats.

Hieronder volgt de specificatie van de schuur en kelder welke gebouwd gaan worden als verblijfplaats voor de gewone grootoorvleermuis en overige vleermuissoorten. Bij het ontwerp van de schuur en kelder is zoveel mogelijk rekening gehouden met de verschillende eisen die vleermuizen aan hun verblijfplaats stellen. Hierbij is rekening gehouden met materiaal keuze, het microklimaat, de hoogte van de schuur, de locatie van de schuur etc. Alles is op genomen in een bouwplan (zie figuur 18 en figuur 42 voor de bouwtekeningen). Zodra de ontheffing toegekend is zal de bouw van start gaan. Wanneer blijkt dat bij de aanleg van de schuur en kelder door het nemen van kleine aanpassingen een groter ecologisch voordeel te behalen is, kan de werkelijke situatie afwijken van het onderstaande voorbeeld.

Vleermuisschuur:
Bij het ontwerp van de schuur is zoveel mogelijk rekening gehouden met de verschillende eisen die gewone grootoorvleermuizen aan hun verblijfplaats stellen. De soort wordt vaak aangetroffen in oudere huizen met grotere houten zolders welke bestaan uit verschillende compartimenten. Ze hebben een voorkeur om niet alleen vrij kunnen hangen in ruimte maar ook om te foerageren binnen zijn verblijf. Hoewel de soort licht redelijk tolereert heeft het wel de voorkeur om zo donder mogelijk te verblijven. Daarnaast is er ook een voorkeur voor verschillende microklimaten binnen het verblijf. De soort heeft een voorkeur voor warmere verblijven en zal ook binnen het verblijf verplaatsen wanneer ze het te warm of te koud krijgen. Aan de hand van deze eisen is een schets gemaakt. Er is gekozen voor een gebouw met een grote zolder met verschillende houten balken waar de vleermuizen vrij aan kunnen hangen, maar ook onder kunnen vliegen om te foerageren. Er wordt op het dak geen isolatie aangebracht waardoor de temperatuur op de zolder hoger wordt. Wanneer de zolder te warm wordt is er de mogelijkheid voor de vleermuizen om de zolder te verlaten en lager in het gebouw te verblijven. De schets van de schuur en kelder is weergegeven in figuur 18. Belangrijk is dat de schuur een kraamverblijfplaats voor gewone grootoorvleermuizen biedt.

Om te zorgen dat de schuur optimaal functioneert als verblijfplaats voor deze soort, is er rekening gehouden met de volgende aspecten:

- De schuur heeft een afmeting van 4,5 x 3 x 5 meter
- De buitenmuren van de schuur wordt opgebouwd uit gevelstenen, de binnenmuren uit betonsteen.
- De wanden worden ruw afgewerkt en er worden wegkruipstenen (zie figuur 17) aangebracht om nog meer wegkruipmogelijkheden aan te bieden.
- De onderste meter van de wand in de kelder wordt glad afgewerkt om predatie te voorkomen.
- Aan het plafon worden houten planken parallel aan elkaar gehangen, met circa 5 cm tussenruimte, voor extra wegkruip mogelijkheden.
- Tussen de buiten- en binnenmuur wordt een (lucht-)spouw gecreëerd van circa 2-2,5 cm.
- De luchtspouw zal doorlopen tot in de overwinteringskelder, via de luchtspouw kunnen de vleermuizen snel de kelder bereiken.
- De zolder heeft een afmeting van 4,5 x 3 x 2 meter en wordt opgebouwd met een houten kapconstructie.
- Op de zolder worden balken aangebracht voor extra hang of wegkruip mogelijkheden voor de vleermuizen.
- Als dakbedekking is er gekozen voor Oud Hollandse dakpannen, deze holle dakpannen zorgen voor extra verblijfplaatsen voor vleermuizen op het dak.
- Aan de buitenzijde van de schuur wordt op circa 3 meter hoogte houten gevelbekleding aangebracht met daarachter een ruimte van circa 2-2,5 cm voor vleermuizen om achter weg te kruipen.
- Achter de gevelbekleding worden open stootvoegen gecreëerd, via deze open stootvoegen kunnen de vleermuizen de luchtspouw betreden.

- Er worden geen ramen in de schuur aangebracht, de schuur en zolder blijven volledig donker van binnen.
- Voor monitoring wordt er een deur aangebracht, de deur zal van staal zijn om vandalisme tegen te gaan.

Vleermuiskelder:

In de winter trekken de vleermuizen zich terug in hun winterverblijfplaatsen. Belangrijk aan deze verblijfplaatsen is de ruimte een stabiele temperatuur biedt, vorstvrij is en een hoge luchtvochtigheid heeft. Ondergrondse ruimtes als een kelder is daar zeer geschikt voor. Hoewel het geen verplicht onderdeel is van de compensatie is er voor gekozen om de mestput te behouden en deze om te bouwen naar een winterverblijfplaats voor vleermuizen. De kelder vergroot de kans dat het gebouw sneller in gebruik genomen gaat worden door de gewone grootoorvleermuis. De kelder biedt een uitstekende mogelijkheid voor de gewone grootoorvleermuis en andere vleermuissoorten in de omgeving om hierin te overwinteren.

Om te zorgen dat de kelder optimaal functioneert, is er rekening gehouden met de volgende aspecten:

- De kelder heeft een afmeting van 45 x 4,4 x 1,5 meter
- Om verschillende (micro)klimaten in de kelder te krijgen worden verschillende halfsteens muurtjes geplaatst, hierdoor ontstaan er verschillende luchtstroming waardoor er meer verloop in het klimaat ontstaat.
- De stalroosters worden afgedekt met worteldoek. Op het worteldoek wordt een laag aarde van circa 1 meter hoog aangebracht. Dit zorgt ervoor dat er voldoende vocht in de kelder terecht kan komen om de luchtvochtigheid zo hoog mogelijk te houden.
- Aan het uiteinde van de kelder wordt een ventilatiepijp aangebracht om penetrante geurtjes te voorkomen.
- De stalroosters blijven behouden, deze bieden wegkruipmogelijkheden voor de vleermuizen aan het plafon (zie figuur 16). De ruimtes tussen deze stalroosters zijn circa 2 tot 3 cm breed.
- De wanden worden ruw afgewerkt en er worden wegkruipstenen (zie figuur 17) aangebracht om nog meer wegkruipmogelijkheden aan te bieden.
- De onderste meter van de wand in de kelder wordt glad afgewerkt om predatie te voorkomen.
- De kelder is volledig donker van binnen.
- De kelder is toegankelijk via de schuur voor vleermuizen en mensen t.b.v. de monitoring.

Op de kelder wordt een laag aarde geplaatst. Hiervoor wort grond van eigen terrein gebruikt. Door deze grond te gebruiken ontstaat er een diepte waar mogelijk water in kan blijven staan. Dit water trekt meer insecten aan wat voor extra foerageermogelijkheden voor de gewone grootoorvleermuis betekend. De aarde op de kelder wordt ingezaaid met inheemse beplanting, deze beplanting zorgt voor aantrekking van insecten, wat extra foerageermogelijkheden voor de gewone grootoorvleermuis betekend.

Figuur 16 Varkens stalroosters (bron: hcibeton.nl)

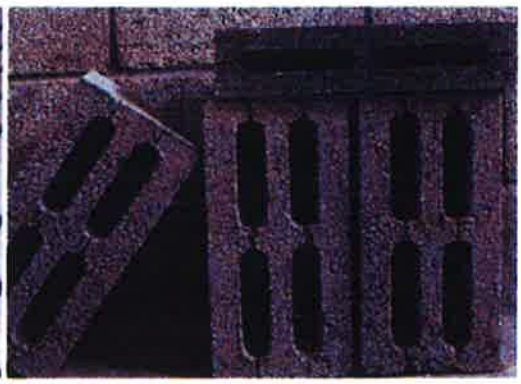

Figuur 17 Holle lichtgewicht aggregaat blokken als wegkruipstenen aan de wand (bron: ryazan.all.biz)

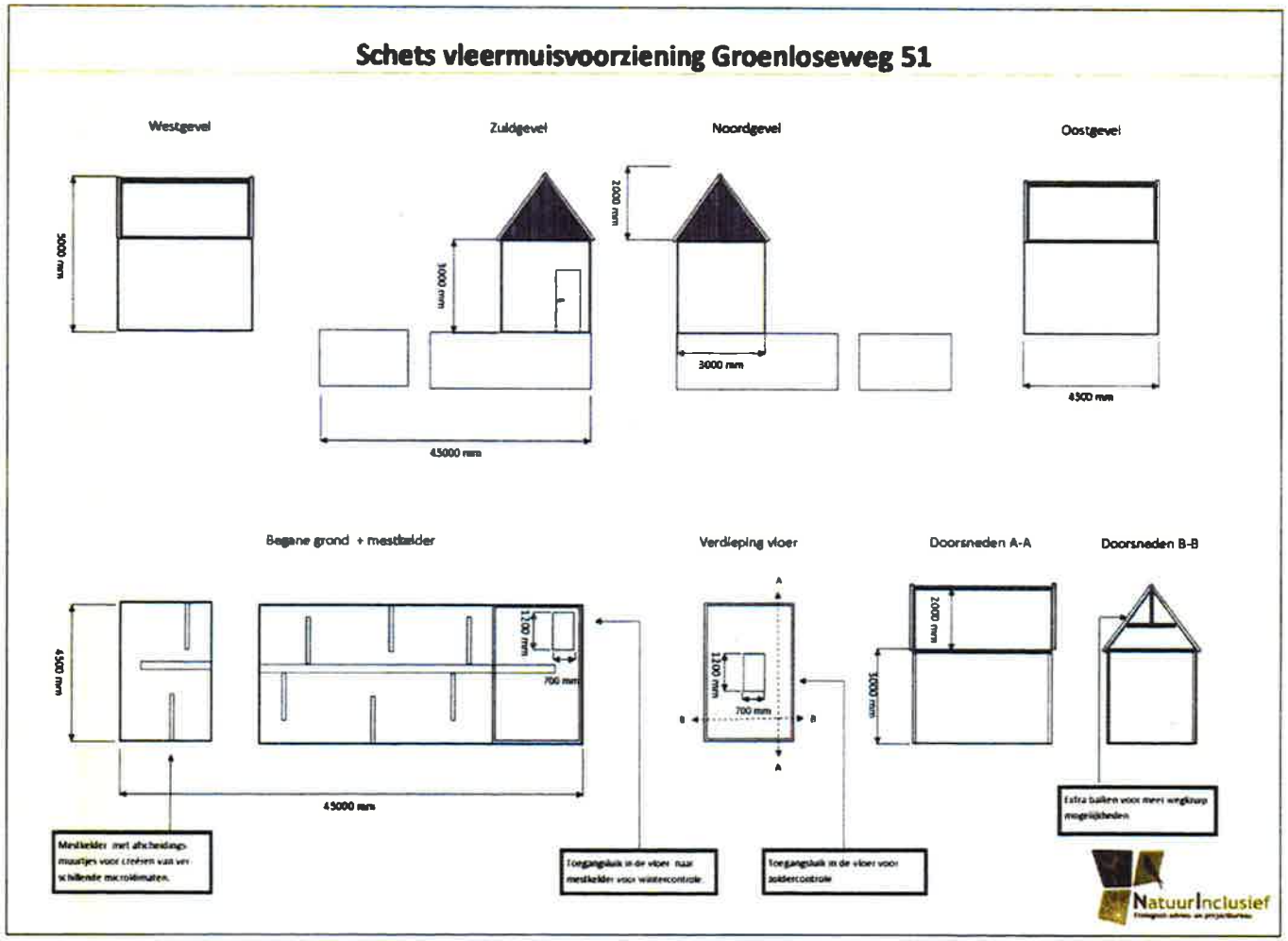

Figuur 18 Schets vleermuisschuur Groenloseweg 51 te Eibergen

6. Needseweg 33, Eibergen

Soorten
Gewone grootoorvleermuis

Compensatie/mitigatie
Deze locatie dient als compensatie voor de zomerverblijfplaats van de gewone grootoorvleermuis die verdwijnt op de Needseweg 20. De nieuwe locatie ligt op circa 450 meter afstand van de oude locatie.

Figuur 19 Overzichtskaart zomerverblijfplaats en compensatie locatie

Geschiktheid locatie
Op het erf staat een oude boerderij met de bijbehorende schuren. Tevens is er een boomgaard aanwezig en een mooie tuin rond het huis. Voor vleermuizen zijn ruim voldoende mogelijkheden voor een verblijfplaats en in de omgeving zijn voldoende geschikte foerageergebieden en lijnstructuren aanwezig welke een goede geleiding voor een vliegroute kunnen bieden.

Figuur 20 luchtfoto van compensatielocaties (bron: Bing.com)

Figuur 21 t/m 24 Impressie van het erf

Maatregelen

Op deze locatie dienen ter compensatie van een zomerverblijfplaats van gewone grootoorvleermuis 4 nieuwe verblijfplaatsen aangeboden te worden. Omdat er op deze locatie al gecompenseerd moet worden voor een verblijfplaats van gewone dwergvleermuizen uit een eerdere aanvraag (FF/75C/2014/0310) is er voor gekozen deze compensaties te combineren. Er zijn 4 dubbele vleermuiskasten op nummer 33 opgehangen ter compensatie van 2 zomerverblijven. Deze kasten zijn op maat gemaakt, de afmeting van de compartimenten in de kasten zijn verschillend waardoor deze geschikt is voor gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis.

De kasten zijn volgens de eisen van de soortenstandaard van gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis op het erf opgehangen (zie figuur 25), onder begeleiding van een deskundige op het gebied van vleermuizen. De lamp welke te zien is op figuur 25 is niet meer in gebruik, de kasten hangen hier volledig donker.

Figuur 25 Reeds opgehangen kasten

7. Munsterdijk 5 Haaksbergen

Soorten
Gewone grootoorvleermuis

Compensatie/mitigatie
Deze locatie dient als compensatie voor de zomerverblijfplaats van de gewone grootoorvleermuis die verdwijnt op de Blindeweg 8 Haaksbergen. De nieuwe locatie ligt op circa 100 meter afstand van de oude locatie.

Figuur 26 Overzichtskaart zomerverblijfplaats en compensatie locatie

Geschiktheid locatie
Het erf bestaat uit een woonhuis met diverse bijgebouwen. Bekend is dat vleermuizen de zolder van de woning al in gebruik nemen als verblijfplaats. Op de nieuwe N18 na verandert er nagenoeg niks aan de omgeving. Het gebied blijft geschikt voor vleermuizen voor zowel verblijfplaats als foerageergebied.

Figuur 27 luchtfoto van compensatielocaties (bron: Bing.com)

Maatregelen
Op Munsterdijk 5 zijn 2 vleermuiskasten opgehangen welke opmaat zijn gemaakt waardoor deze geschikt zijn als verblijfplaats voor de gewone grootoorvleermuizen. De kasten zijn op het zuid westen op erf opgehangen (zie figuur 29). De kasten zijn onder begeleiding van een deskundige op het gebied van vleermuizen opgehangen. Er is voor

gekozen om 2 kasten op het terrein op te hangen omdat er in de woning van Munsterdijk 5 een verblijfplaats van vleermuizen aanwezig is. De bewoners hebben aangegeven regelmatig vleermuizen op de zolder te hebben, vanuit gegaan kan worden dat het hierbij gaat om de gewone grootoorvleermuizen.

Figuur 28 Impressie van het erf

Figuur 29 Reeds opgehangen kasten aan de westzijde van de schuur

8. Bouwstraat 18, Haaksbergen

Soorten
Gewone grootoorvleermuis

Compensatie/mitigatie
Deze locatie dient als compensatie voor de 3 zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis die verdwijnt op de Schaddenweg 14a Haaksbergen. De nieuwe locatie ligt op circa 400 meter afstand van de oude locatie.

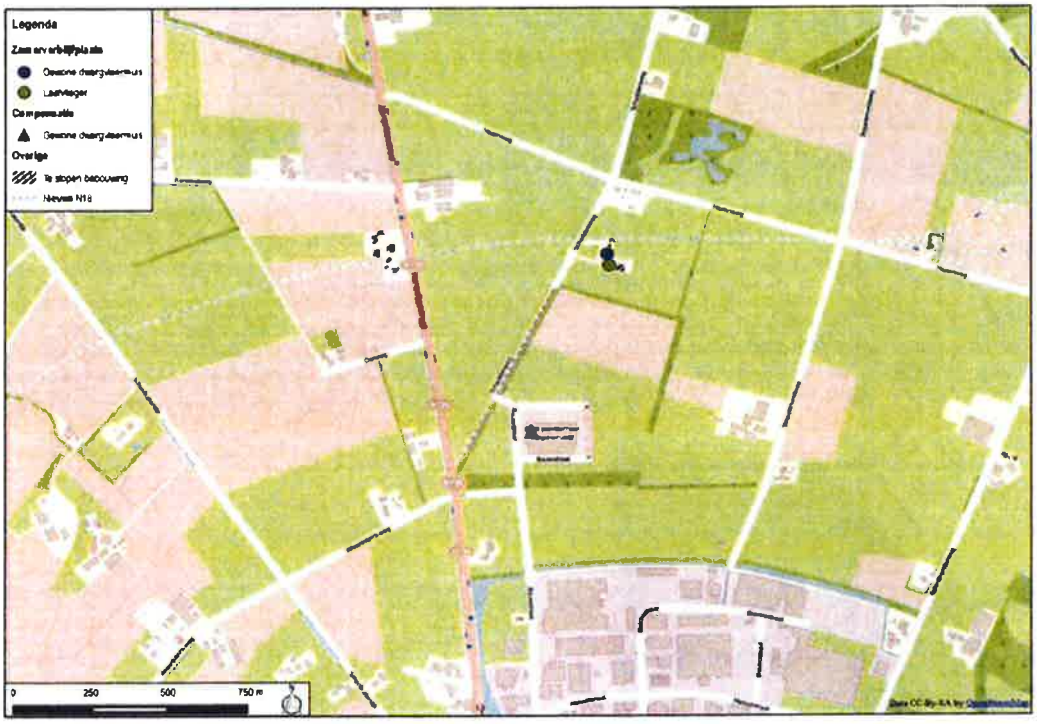

Figuur 30 Overzichtskaart zomerverblijfplaatsen en compensatie locatie

Geschiktheid locatie
In mei 2014 opende Unipro de groenste fabriek van Nederland. Er is niet alleen bij de bouw rekening gehouden met duurzaamheid van het gebouw maar ook met de omgeving waarin het gebouw is komen te staan. Zo heeft het gebouw een groen dak, zijn de landschappelijke structuren in de omgeving behouden en hebben ze met de inrichting van de tuin respect voor de omgeving en de natuur gehouden, dit met name met het planten van inheemse vegetatie, het plaatsen van een insectenhotel en aanleg van een kikker- en salamanderpoel. Plannen liggen er om het terrein om Unipro heen in te richten als groenste industrieterrein van Nederland. Zo zullen er meerdere duurzame bedrijven gebouwd gaan worden en zal er een park aangelegd worden geheel passend in de omgeving. Op dit moment is het gebouw makkelijk te bereiken voor de gewone dwergvleermuizen, de lijnvormige structuren bieden een

Figuur 31 luchtfoto van compensatielocaties (bron: Bing.com)

uitstekende geleiding van de Schaddenweg naar Unipro. In de toekomstige situatie zal met aanleg van het park het gebied mogelijk meer geschikt worden.

Figuur 32 Impressie van het bedrijf

Maatregelen

Als compensatie voor de 3 zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen dienen er 12 nieuwe verblijfplaatsen aangeboden te worden. Om het aantal kasten te reduceren zijn er kasten op maat gemaakt met daarin drie compartimenten. Iedere kast biedt 3 nieuwe verblijfplaatsen aan, dit maakt het mogelijk dat er in totaal maar 4 triple kasten op gehangen hoeven te worden. Op verzoek van Unipro zijn er 5 triple kasten ophangen, dit voor een betere uitstraling. De kasten zijn volgens de eisen van de soortenstandaard van gewone dwergvleermuis worden opgehangen (zie figuur 33), onder begeleiding van een deskundige op het gebied van vleermuizen.

Figuur 33 Reeds opgehangen kasten Bouwstraat 18, Haaksbergen (Unipro)

9. Haaksbergenstraat 1006, Enschede

Soorten
Gewone grootoorvleermuis

Compensatie/mitigatie
Deze locatie dient als compensatie voor een zomerverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis die verdwijnt op de Teesinklandenweg 53 in Enschede. De nieuwe locatie ligt op circa 800 meter afstand van de oude locatie.

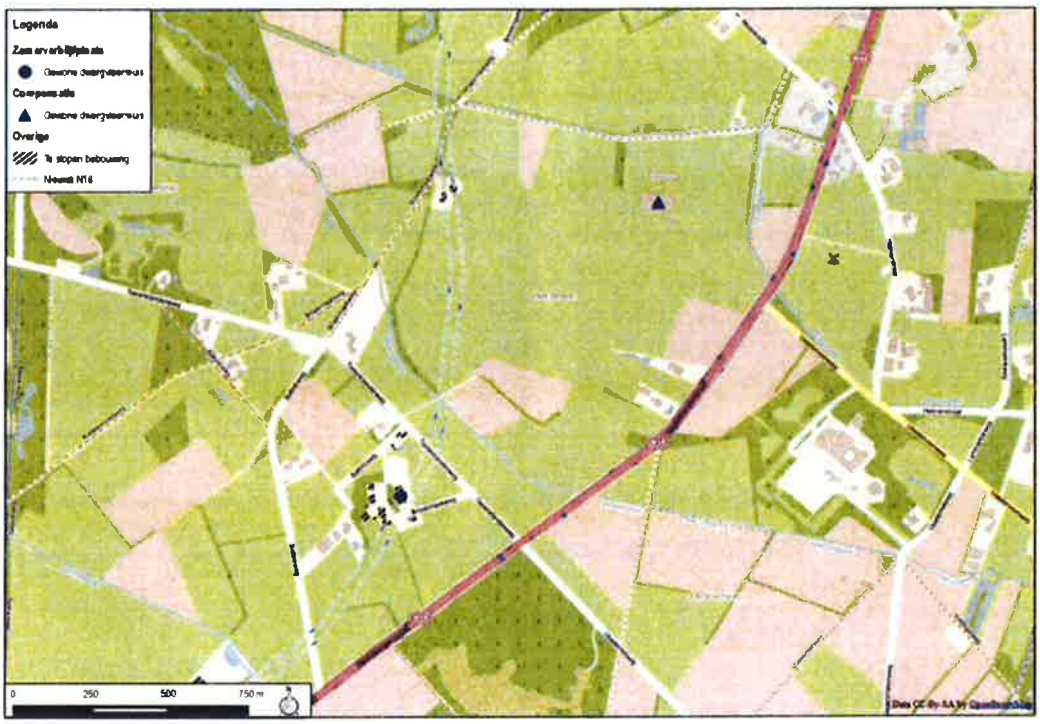

Figuur 34 Overzichtskaart zomerverblijfplaats en compensatie locatie

Geschiktheid locatie
Op het erf van Maatschap Pasman Aalpol is een nieuw huis en bijbehorende stallen gebouwd. Het erf en de omgeving zijn zeer geschikt voor vleermuizen. Het erf zelf is nog relatief kaal, omdat de verbouwing net is afgerond. Echter, er zijn zoveel mogelijk bomen die er reeds stonden behouden waardoor het erf toch erg groen oogt. Tevens wordt een groot deel van het erf opnieuw ingeplant, waardoor het een erg beschutte ligging heeft. En door de aanwezigheid van runderen zijn er veel foerageermogelijkheden aanwezig voor de vleermuizen. Naar het erf toe zijn veel lijnvorige structuren aanwezig, de afstand die de gewone dwergvleermuis moet overbruggen is dan ook zeer goed te doen voor ze.

Figuur 35 luchtfoto van compensatielocaties (bron: Bing.com)

Figuur 36 t/m 39 impressie van het erf

Maatregelen

Er zijn 4 vleermuiskasten opgehangen verspreid op het erf ter compensatie van 1 zomerverblijf van gewone dwergvleermuis. De kasten zijn volgens de eisen van de soortenstandaard van gewone dwergvleermuis opgehangen, onder begeleiding van een deskundige op het gebied van vleermuizen.

10. Teesinkbos, Enschede

Soorten
Gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger.

Compensatie/mitigatie
Deze locatie dient als compensatie voor verschillende verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger die verdwijnen op de Boekelosestraat 191 en Broekmaatweg 60-62 in Enschede. Het gaat hierbij om kraam- en winterverblijfplaats gewone dwergvleermuis, zomer- en winterverblijfplaats gewone grootoorvleermuis en zomer- en winterverblijfplaats laatvlieger. De nieuwe locatie ligt op circa 500 en 800 meter afstand van de oude locaties.

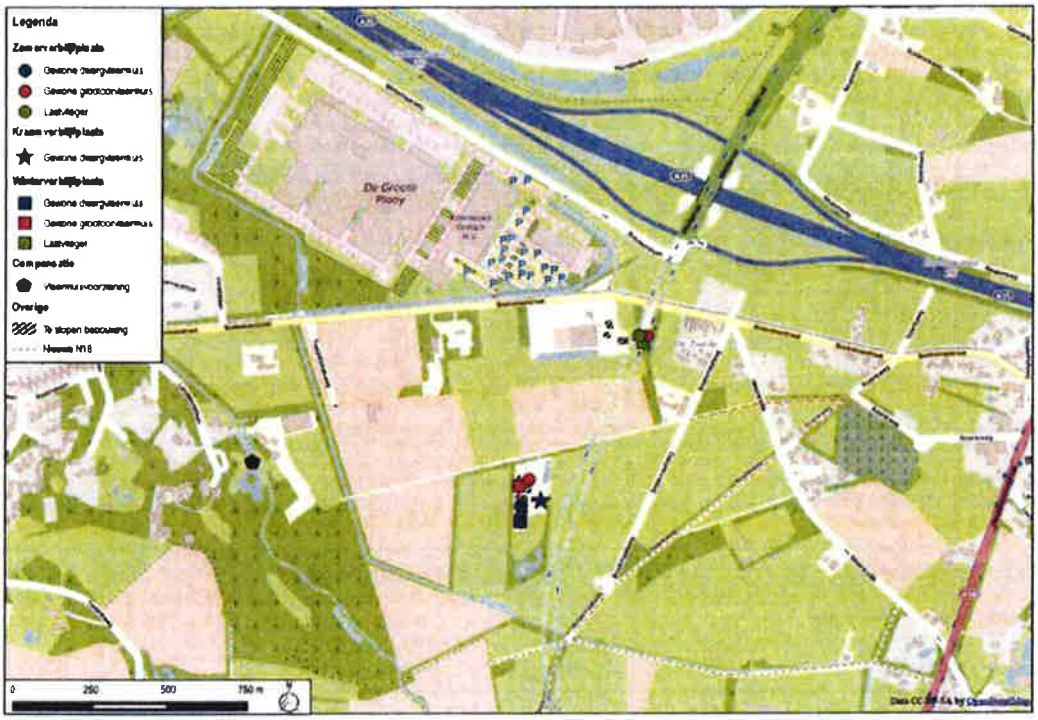

Figuur40 Overzichtskaart verblijfplaatsen en compensatie locaties

Geschiktheid locatie
Teesinkbos is het restant van het oude landgoed Huize het Teesink en is onder beheer van Landschap Overijssel. Het natuurgebied bestaat uit een bos met een goed ontwikkelde kruidenvegetatie, verschillende soorten varens en op enkele open plekken in het bos met verschillende soorten heide en vossebes. Door het Teesinkbos stroomt de Teesinkbeek. Het bos biedt een mooi gevarieerde omgeving voor de vleermuizen. De open plekken in het bos bieden een mooi besloten plek voor vleermuizen om te foerageren. De vleermuisvoorziening zal dan ook geplaatst worden in het open gedeelte aan de noordzijde van het bos. De vleermuizen kunnen hier direct na het uitvliegen en nog net voor het invliegen nog even foerageren langs de bosrand of boven de plas in het midden van het open stuk. Naar het Teesinkbos toe

Figuur 41 luchtfoto van compensatielocaties (bron: Bing.com)

zijn verschillende lijnvorige structuren aanwezig. De lijnvormige structuren bieden uitstekende vliegroutes waardoor de vleermuizen zich makkelijk van de oude verblijfplaatsen naar de nieuw aangeboden verblijfplaatsen kunnen verplaatsen.

Maatregelen

Het aantal vleermuisverblijfplaatsen aan de Boekelosestraat 191 en Broekmaatweg 60-62 is hoog. In de directe omgeving van de huidige verblijfplaatsen zijn onvoldoende mogelijkheden, in bestaande bebouwing, aanwezig om al deze verblijfplaatsen te compenseren. De beste optie is het compenseren van al deze verblijfplaatsen in een nieuwe vleermuisvoorziening. De vleermuisvoorziening wordt zo gebouwd en ingericht dat deze zeer geschikt is en voldoende ruimte biedt om in gebruik genomen te worden als zomer-, kraamverblijfplaats voor gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis en als winterverblijfplaats voor gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger. In het hoofdstuk 5 "Groenloseweg 51" zijn we reeds ingegaan op de nadelen van het verleggen van het tracé, het gebruik van een tunnel of brug en het verplaatsen van de schuren en boerderijen. Om dezelfde redenen als in hoofdstuk 5, zijn deze opties voor deze verblijfplaatsen, ook niet realistisch, waardoor het realiseren van nieuwe verblijfplaatsen noodzakelijk is.

Hieronder volgt de specificatie van de vleermuisvoorziening welke gebouwd gaat worden als verblijfplaats voor de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger. Bij het ontwerp van de voorziening is zoveel mogelijk rekening gehouden met de verschillende eisen die vleermuizen aan hun verblijfplaats stellen. Hierbij is rekening gehouden met materiaal keuze, het microklimaat, de hoogte van de voorziening, de locatie etc. Alles wordt op genomen in een bouwplan (zie figuur 42 voor de bouwtekening). Zodra de ontheffing toegekend is zal de bouw van start gaan. Wanneer blijkt dat bij de aanleg van de voorziening door het nemen van kleine aanpassingen een groter ecologisch voordeel te behalen is, kan de werkelijke situatie afwijken van het onderstaande voorbeeld.

Vleermuisvoorziening:

Bij het ontwerp van de vleermuisvoorziening is zoveel mogelijk rekening gehouden met de verschillende eisen die vleermuizen aan hun verblijfplaats stellen. Alle drie de soorten vleermuizen hebben verschillende eisen aan hun verblijfplaatsen. De soort met de minste eisen is de gewone dwergvleermuis. Zowel de gewone dwergvleermuis als de laatvlieger verblijven in de zomer-, kraam- en winterperiode voornamelijk in spleetvormige ruimtes zoals spouwmuren maar daarnaast ook onder daken, achter gevelbekleding en vensterluiken. Daarnaast verblijft de laatvlieger net als de gewone grootoorvleermuis tijdens de zomer- en kraamperiode op zolders. De gewone grootoorvleermuis heeft als voorkeur in de winter zich terug te trekken in ondergrondse ruimtes, hier verblijven zijn in kleine spleten in bijvoorbeeld de muur. Bij het schetsen van de vleermuisvoorziening is er zoveel mogelijk rekening gehouden dat er spleetvormige ruimtes aanwezig zijn, voldoende wegkruip mogelijkheden zijn aan de binnen zijde en buitenzijde van de voorziening, voldoende foerageermogelijkheden in de voorziening aanwezig zijn en een ondergrondse ruimte voor winterverblijfplaats van de gewone grootoorvleermuis. Een schets van de voorziening is weergegeven in figuur 42. Belangrijk is dat de voorziening zomer- en kraamverblijfplaats voor gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis en als winterverblijfplaats voor gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger biedt. Om te zorgen dat de voorziening optimaal functioneert als verblijfplaats voor deze soorten, is er rekening gehouden met de volgende aspecten:

- De vleermuisvoorziening heeft een afmeting van 3 x 3 x 6 meter
- De buitenmuur van de voorziening wordt opgebouwd uit gevelstenen.
- Op de begane grond wordt een rioleringsbuis in de grond geplaatst, dit om de luchtvochtigheid in de voorziening op pijl te houden. Tevens zal de buis een meter boven de bodem uitsteken zodat vleermuizen hier in weg kunnen kruipen.
- Tot 3 meter hoogte wordt vanaf de begane grond wordt de voorziening opgevuld met gipsen muurtjes om extra verblijfplaatsen te creëren, tussen deze muurtjes is een opening van 2 tot 3 cm aanwezig.
- De wanden worden ruw afgewerkt om extra houvast voor de vleermuizen te bieden.
- Vanaf 3 meter hoogte begint de zolder welke opgebouwd met een houten kapconstructie, de afmeting van de zolder is 3 x 3 x 1,5 meter.
- Op de zolder worden balken aangebracht voor extra hang of wegkruip mogelijkheden voor de vleermuizen.
- Over het gehele plafon van de zolder worden twee grote vleermuiskasten geplaats om zo extra wegkruip mogelijkheden te creëren.
- Als dakbedekking is er gekozen voor Oud Hollandse dakpannen, deze holle dakpannen zorgen voor extra verblijfplaatsen voor vleermuizen op het dak.
- Aan de buitenzijde van de voorziening wordt vanaf circa 3 meter hoogte houten gevelbekleding aangebracht met daarachter een ruimte van circa 2-3 cm voor vleermuizen om achter weg te kruipen.
- Achter de gevelbekleding worden open stootvoegen gecreëerd, via deze open stootvoegen kunnen de vleermuizen de luchtspouw betreden.
- Er worden geen ramen in de voorziening aangebracht, deze blijft dan ook volledig donker van binnen.
- Voor monitoring wordt er een af schroefbaar luik op 3 meter hoogte aangebracht.

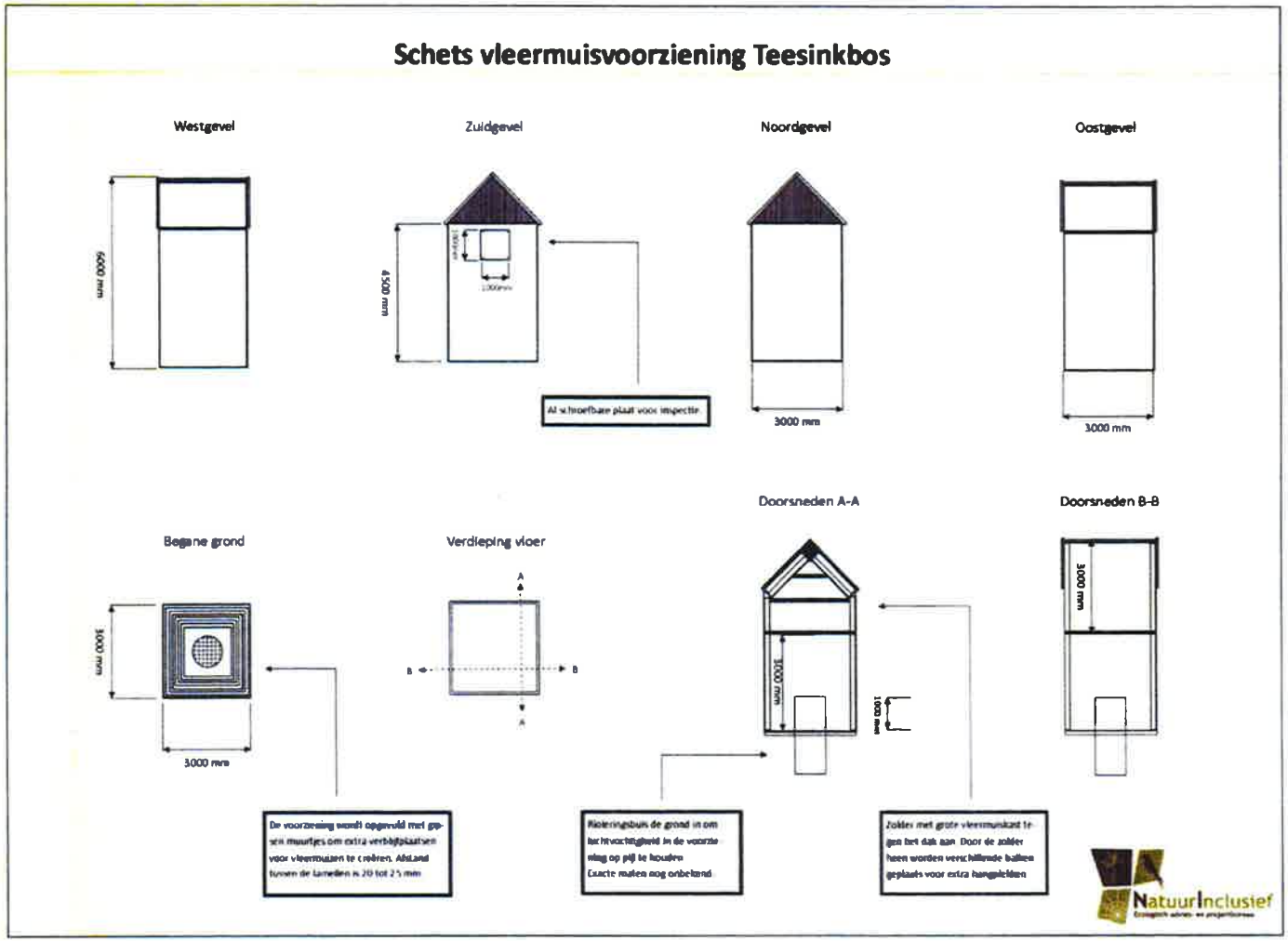

Figuur 42 Voorlopige schets afmeting en inhoud vleermuisvoorziening Teesinkbos

11. Monitoring

De alternatieve verblijfplaatsen die worden aangeboden zullen allen gemonitord worden. Zoals eerder in dit rapport beschreven zijn er 18 vleermuiskasten opgehangen, 4 enkele kasten model Chambord (vivara.nl), 2 enkele vleermuiskasten en 4 dubbele vleermuiskasten (allen op maat gemaakt) voor zomerverblijfplaats gewone grootoorvleermuis en 8 triple vleermuiskasten (op maat gemaakt) ter vervanging van zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis. Daarnaast worden er nog twee nieuwe vleermuisvoorzieningen gebouwd welke kraam- en winterverblijfplaatsen aan gewone dwergvleermuizen, gewone grootoorvleermuizen en laatvlieger zullen aanbieden. Alle alternatieve verblijfplaatsen zullen voor een periode van 5 jaar nadat ze zijn geplaatst en functioneel zijn worden onderzocht. Overleg met RvO dient plaats te vinden of deze 5 jaar monitoring voldoende is.

Het onderzoek zal volgens het vleermuisprotocol uitgevoerd worden. Dat betekent 2 bezoeken in de zomer-/kraamperiode (mei-juli), 2 bezoeken in baltsperiode (augustus-oktober) en een bezoek aan de winterverblijven in de winterperiode (november-april). Het onderzoek zal door een deskundige op het gebied van vleermuizen worden uitgevoerd. Tijdens het onderzoek zal gekeken worden naar de aanwezigheid van vleermuizen en naar de functionaliteit van de verblijfplaatsen. Indien de verblijfplaatsen niet worden gebruikt zal beoordeeld worden wat hier de oorzaak van kan zijn en of er eventueel aanvullende maatregelen getroffen moeten worden. De bevindingen van de monitoring worden ter beoordeling naar RvO gestuurd.

Meldingsformulier start werkzaamheden

Ontheffing Flora- en faunawet, artikel 75, lid 5 en lid 6, onderdeel c

Gegevens

Aanvraagnummer	FF/75C/2015/0149
Project	Verbreding en omlegging N18 Groenlo - Enschede Deel 3
Ontheffingsperiode	21 september 2015 tot en met 31 mei 2020
Naam	Rijkswaterstaat Dienst Oost Nederland heer S. Bogaerts
Adres	Eusebiusbuitensingel 66
Woonplaats	6828 HZ ARNHEM

Gegevens werkzaamheden

Contactpersoon uitvoering werkzaamheden	.....
Telefoonnummer (vast)	.....
Telefoonnummer (mobiel)	.....
Locatie(s) werkzaamheden	.....
	.....
	.....
Datum start werkzaamheden	.....
Overzicht planning werkzaamheden	.....
	.....
	.....
	.....
	.....
	.....

Dit formulier dient zodra de aanvang van de werkzaamheden bekend is te worden ingediend bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland!

Retouradres	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland Postbus 19530 2500 CM Den Haag Fax: 070-3786139 Email : ffwet@rvo.nl	

PostNL
Port betaald
Port Payé
Pays-Bas